

1930-40 yıllarında Uygur kültürü, yazını ve dili alanında inceleme ve araştırmalar yapan Alma-Ata, Taşkent ve Frunze gibi bilim merkezleri dışında, Leningrad ve Moskova Doğubilimi enstitülerinde Uygurca öğretilmeye başladı. Bu dönemde, K. Aşurov, A. K. Borovkov, V. M. Nasilov, V. Saliev ve K. K. Yudahin Uygurca üzerinde çalışmalar yaptılar. N. A. Baskakov ve T. R. Rahimov ilk küçük Rusça-Uygurca sözlük yayımladı. Uygur yazınına ilişkin sorunlar, N. İsrailov, M. Karataev, A. Abdullin, A. Nogmanov, A. Ansari, Z. Başiri, N. Mavaev, A. Hudaykulov, O. Kasimov, A. Muhammediev, A. Pozibakiev, Z. Torehanov, K. Hasanov'ın yapıtlarında ele alınmıştır. Uygur folklorü alanında, Z. Başiri, N. Mavaev, A. Pozibakiev, Uygur halkının tarihi ve kültürü üzerine, S. F. Ol'denburg, A. Yu. Yakubovskiy, M. F. Gavrilov, V. F. Şahmatov incelemeler yayımlamışlardır. 1950-60 yıllarında A. Ya. Valitova, M. Hamraev, U. Mamatahunov, K. Tohtamov, A. Mametov, M. Aliev, K. Hasanov, E. V. Lizunov Uygur yazını, P. İ. Fesenko, T. R. Rahimov, A. İdayatov, M. N. Kabirov, K. Usmanov, D. İ. Tihonov, V. F. Şahmatov, Uygur halkının tarihi üzerine incelemeler yaptı. 1960-70 yıllarında, Uygurca alanında, S. E. Malov, E. R. Tenişev, G. S. Sadvakasov, A. T. Kaydarov, T. Rahimov, T. Talipov, İ. İsmailov, A. Şamieva'nın çalışmalarını kaydetmek gerekir. Uygur yazını ve folklorü üzerine, M. Hamraev, A. Valitova, R. Kadiri, P. Sabitova, A. Mamatahunov, S. Mollaodov, Yu. Muhlisov, K. Tohtamov, Uygur halkı ve kültür tarihi alanında, T. Rahimov, S. G. Klyaştorıny, D. Tihonov, M. Kabirov, M. Turganov, H. Vahidov, E. Mamedova, M. Kutlukov, M. Puziev, A. Valitova inceleme ve araştırma yapmışlardır. Yazar, redaktörlüğünü G. S. Sadvakasov, R. G. Hodjaev ve G. M. İshakov'un yaptığı "Materialı po istorii i kul'ture Uygurskogo naroda" (Uygur Halkının Tarihi ve Kültürü Hakkında Malzemeler) başlıklı kitabın, Uygur halkının tarih ve kültürü üzerine 1978'de yayımlanan en son çalışma olduğunu kaydederek yazısına son veriyor.

TÜTEN ÖZKAYA Ph, D.

S. G. KLYAŞTORNIY: *Naskal'ne runičeskie nadpisi Mongolii* (Moğolistan'da Kayalar Üzerine Yazılmış Rünik Yazılar) "Tyurkologičeskiy sbornik, 1975" 1978 İzd-vo "Nauka" ss. 151-158.

Yazar, kayalar üzerine yazılmış çok sayıda rünik yazının, 1968-69 ve 1974-75 yıllarında yapılan açınsama sırasında tarafından ortaya çıkarıldığını ya da yenibaştan incelendiğini belirtmektedir. Kayalara oyulmuş bu tür rünik epigrafiye, Doğu Moğolistan bozkırları dışında, Moğolistan'ın her yerinde rastlanmaktadır. Bu yazıda, Tes ırmağında, Gurvaljin-ula, Hangıtat-hat ve Hentey'de bulunan kayalar üzerindeki rünik yazılar incelenmektedir.

B. Ya. Vladimirtsov, 1915 yılında Kuzey-Batı Moğolistan'a yaptığı gezi sırasında, Tes ırmağı vadisinde kayalara oyulmuş rünik yazı bulmuştu. Ancak bu bulguyla ilgili inceleme yazısını yayımlayamadı. Bu yazı LO İVAN kitaplığında bulunmaktadır. Yazar, bu yazıyı, 1969 ve 1975 yıllarında olmak üzere iki kez gözden geçirdiğini ve B. Ya. Vladimirtsov'un yanlış yorumlarına doğruluk ve açıklık getirdiğini belirtmektedir. Bu rünik yazı, VIII. yüzyılın ikinci yarısı ile IX. yüzyılın başı arasında tarihlenmektedir. Yazar, 1975 yılında Gurvaljin-ula dağı yamaç-

larında, üzerinde VIII. yüzyıla tarihlenen rünik yazı bulunan büyük bir kaya parçası ortaya çıkardı. İlk olarak, B. Rintchen'in atlasında anılan Hangitat-hat kayaları üzerindeki yazı ise, yazar tarafından 1974-75 yıllarında iki kez incelenmiştir. Bu rünik yazı, VII. yüzyılın sonu ile VIII. yüzyılın başı arasında tarihlenebilir. 1895 yılında D. H. Klements'in ortaya çıkardığı Hentey kayaları üzerindeki yazıyı, bu bulgudan habersiz olarak, K. V. Vyatkin 1949'da inceledi ve şeklini çizdi. Bu rünik yazıyı 1975'de inceleyen yazar, bu yazının VIII. yüzyılın sonu ile IX. yüzyılın başı arasında tarihlendiğini belirtmektedir. Hentey kayalarına oyulmuş bu yazı, Moğolistan'da bugüne dek ortaya çıkarılan eski Türk yazıları arasında, Moğolistan'ın en doğusunda bulunan rünik yazıdır. Yazar, Türk ve Moğol kavimlerinin, kışlık ya da yazlık konaklarda sürekli ya da geçici olarak kimin ve ne zaman yaşadıklarını göstermek üzere kayalar üzerine bu tür "yazılı belgeler" bıraktıklarını belirtmektedir.

TÜTEN ÖZKAYA, Ph. D.

N. A. BASKAKOV: *Russkie familii Tyurkskogo proishojdeniya* (Türk Kökenli Rus Soyadları) Moskva 1979 Glav. red. vost. Lit-rı izd-va "Nauka". 279 s.

Yazarın belirttiğine göre, tarih boyunca, Türk ve Slav dillerinin birbirini karşılıklı olarak etkilemesi o denli sürekli ve yoğun olmuştur ki, bu dillerin sözcük dağarcığı, deyimleri ve kısmen de fonetik ve gramerinde derin izler kalmıştır. Türk dillerinin sözcük dağarcığı, grameri ve fonetiğinde Rusça'dan alınmış söz ve deyimler üzerine çok sayıda incelemelere rastlanmasına karşın, Rus ve öteki Slav dillerinde bulunan, Türk dillerinden alınmış söz ve deyimler üstüne yeterli sayıda incelemeye rastlanmamaktadır. Türk fonetik ve gramerinin, Rus dilinin bazı lehçelerinin fonetik ve grameri üzerindeki etkisine ilişkin incelemeler yok denecek kadar azdır. Yazar, Rusça'da pek çok Türk kökenli soyadı bulunmasına karşın, bu soruna ilişkin özel bir incelemenin bugüne dek yapılmadığını belirtmektedir. İşte bu nedenle, söz konusu kitap bu alanda büyük bir boşluğu doldurmaktadır.

Kitap, Önsöz, geniş kapsamlı tarihsel ve filolojik inceleme niteliğindeki Giriş, 300 Türk kökenli Rus soyadını tarihsel ve etimolojik bakımdan ayrıntılarıyla inceleyen yazılar, bibliyografya ve soyadı dizininin oluşmaktadır. Yazar, Türk dünyasıyla ilişkileri bakımından soyadlarını 4 ana gruba ayırmaktadır: 1) Eski Oğuz ve Kıpçak soyundan ya da Altın Ordu ve Kazan, Kırım, Astrahan, Sibirya, vb. gibi daha sonraki Tatar hanlıklarından gelme kimselerin taşıdıkları Türk kökenli soyadları; 2) Batı Avrupa'dan gelme kimselerin taşıdıkları Türk kökenli soyadları; 3) Türk soyundan gelmeyen kimselerin taşıdıkları Türk kökenli soyadları; 4) Türk soyundan gelen kimselerin taşıdıkları Rus kökenli soyadları. 300 soyadını inceleyen yazılarda, kural olarak, o soyadın meydana gelişi ya da söz konusu soy atalarının, Altın Ordu'dan ya da Oğuz, Kıpçak, vb. gibi daha erken kavimlerden, ayrıca Altın Ordu'nun parçalanmasından sonra ortaya çıkan devletlerden gelme kimselerin Rus hizmetine geçiş tarihi belirtilerek, varolan soy kütüklerinden elde edilen kısa bilgiler verilmektedir. O soyun —soyadı sahibinin, öteki soy, aile ve soyadlarıyla olan ilişkileri saptanmaktadır. Daha sonra, o soyadını Türk dillerindeki sözcüklerle karşılaştırarak, ya da —Türk dillerine dışardan alınma bir sözcük olduğu takdirde—